

УДК 323

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.63.46>

ЗОВНІШНЯ ЕТНОПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)

Віра Явір

*Інститут держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України,
відділ конституційного та муніципального права
вул. Трьохсвятительська, 01001, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-1854-5012>*

Статтю присвячено концептуалізації поняття зовнішньої етнополітики держави на прикладі етнополітики України, яке в подальшому може бути застосоване для дослідження зовнішньої етнополітики будь-якої поліетнічної держави. Головним завданням концептуалізації зовнішньої етнополітики визначено забезпечення чіткості категоріально-термінологічного апарату етнополітології та розширення її теоретичного інструментарію для більш глибокого й детального аналізу етнополітичної сфери буття.

У сучасному світі зовнішній вимір етнополітики набуває вагомшого значення, оскільки ефективне використання зовнішньополітичних інструментів дає змогу державі вирішувати внутрішні етнополітичні проблеми та відповідати на виклики, забезпечуючи етнополітичну безпеку й стабільність етнополітичної системи.

Шляхом аналізу та розмежування внутрішньої і зовнішньої етнополітик держави на прикладі аналізу етнополітики України виявлено, що зовнішня етнополітика є продовженням внутрішньої і формується в сегменті перетину етнополітики та зовнішньої політики держави. Запропоновано визначати зовнішню етнополітику як діяльність держави й інших етнополітичних суб'єктів на міжнародній арені в етнополітичній сфері, спрямовану на: налагодження етнополітичних відносин з іншими державами та міжнародними організаціями; атериторіальну консолідацію політичної нації – підтримку її закордонних представників, їх зв'язку з батьківщиною, заохочення до промоції її інтересів; захист етнонаціональних інтересів держави; запобігання та врегулювання етнополітичних конфліктів; забезпечення етнополітичної безпеки; збереження та розвиток національної державності.

Ключові слова: внутрішня етнополітика, зовнішня етнополітика, Україна, національні меншини, консолідація, євроінтеграція, етнополітичний конфлікт, етнополітична безпека.

Ідея написання цієї статті як теоретичної спроби концептуалізувати поняття зовнішньої етнополітики держави виникла під час дискусії, присвяченої етнополітиці Китаю, відомої своїми недемократичними практиками дискримінації та порушення прав представників окремих етнічних і релігійних меншин, а саме мусульман уйгурів. З'ясувалося, що нам бракує науково-теоретичного інструментарію для всебічного вивчення цієї теми. Адже КНР проводить політику подвійних стандартів – зовнішній вимір китайської етнополітики та її офіційне обґрунтування суттєво відрізняються від внутрішньої специфіки реалізації. Ствердна відповідь на питання про те, чи існує зовнішня етнополітика, утім, не знайшла переконливого підтвердження в працях ані зарубіжних, ані вітчизняних етнополітологів.

Однак аналіз попередніх досліджень демонструє висхідну динаміку. Терміном «зовнішня етнополітика» вітчизняні етнополітологи все ж оперують, здебільшого

згадуючи її побіжно – не обґрунтовуючи та не дефініціюючи це поняття. Підвалини до концептуалізації зовнішньої етнополітики в українській етнополітології заклав Л. Шкляр, запропонувавши виокремлювати та аналізувати зовнішньополітичний вимір етнополітики: «незважаючи на те що своїм вістрям етнополітика має внутрішню, а не зовнішню спрямованість, усе-таки в сучасному взаємопов'язаному світі вона має і свій геополітичний аспект» [1, с. 144]. Учений аргументував таку необхідність поліетнічності більшості держав, які мають у своєму етнічному складі національні меншини, зацікавлені в підтримці зв'язків з історичними батьківщинами, а ті, своєю чергою, – у протидії їх асиміляції. А також міжнародно-правовим виміром захисту прав етнічних, мовних, релігійних спільнот у контексті захисту прав людини, якого мають дотримуватися всі держави, що претендують на членство в наддержавних організаціях, на зразок ЄС. «Етнополітика сучасних демократій набуває дедалі ширшого й глибшого міжнародного виміру» [1, с. 145], – зауважує тенденцію екзогенізації етнополітики Л. Шкляр.

Водночас він указав на потенційні обмеження окреслення й дослідження зовнішньополітичного виміру етнополітики. Це унікальність етнополітики держави, по-перше, продиктована тим, що «кожна країна є неповторною колективною індивідуальністю з її історичними драмами і трагедіями, перемогами і поразками... має свої проблеми етнонаціонального характеру, які іноді важко піддаються універсалізації» [1, с. 144]. А, по-друге, унікальною конфігурацією, зумовленою взаємодією «елементів етнополітичної системи – народів, об'єднаних спільністю історичної долі, територією, правовим простором, політичним режимом тощо» [1, с. 144]. Так, припустимо, що унікальність внутрішньої етнополітики держави може мати продовження в унікальній зовнішній етнополітиці.

К. Вітман у своїх працях аналізує зовнішні виклики для етнонаціональної політики держави: «будь-яка держава, втягнена у внутрішні або зовнішні етнополітичні конфлікти, втрачає свої позиції на міжнародній арені» [2, с. 123]. Однак узагальнено рекомендує державам, зацікавленим у запобіганні конфліктам за участю етнічного чинника, підтримувати етнополітичну стабільність за допомогою політико-правового інструментарію етнонаціональної політики. Пізніше вчений критикує експансіоністську зовнішню етнополітику втручання окремих пострадянських держав, яка порушує принципи міжнародного права, «знеохоче інші держави до будь-якої співпраці у сфері етнонаціональних відносин» [3, с. 459] та загрожує етнополітичній безпеці. К. Вітман сумнівається в доцільності такої міжнародної співпраці України із сусідніми державами, які проводять таку експансіоністську зовнішню етнополітику. У дослідженні йшлося про надання громадянства представникам своїх національних меншин Румунією, Угорщиною.

С. Асланов аналізує ендогенні й екзогенні механізми стабілізації етнополітичної ситуації та врегулювання етнополітичного конфлікту після гібридного вторгнення РФ в Україну у 2014 р. Оскільки внутрішніх ресурсів України виявилось «недостатньо для нейтралізації втручання зовнішнього фактору – Російської Федерації, були застосовані також екзогенні механізми впливу» [4, с. 362], під якими вчений розуміє міжнародно-правові санкції як інструмент зовнішнього тиску на державу-агресора. С. Асланов ставить під сумнів їх ефективність, але вважає, що саме вони стримали масштаб вторгнення військ РФ в Україну у 2014–2015 рр.

М. Дністрянський, Б. Жулканич, проводячи детальний порівняльний аналіз етнодемографічних процесів в українській діаспорі, в анотації анонсували, що окреслять «деякі напрями зовнішньої етнополітики України» [5, с. 127], але в самій

праці жодного разу не згадали про зовнішню етнополітику України, зосередившись на становищі та перспективах збереження самотності зарубіжних українців.

У попередніх працях доводилося побіжно вдаватися до поняття зовнішньої етнополітичної політики або зовнішньої етнополітики, розглядаючи інші етнополітичні феномени або процеси. Зокрема, під час вивчення етнополітичних процесів інтеграції та дезінтеграції з'ясовано, що «зовнішня етнополітична політика багатьох країн містить дезінтеграційну складову щодо сусідніх держав, до яких вони мають етнотериторіальні претензії і в яких проживають відповідні національні меншини» [6, с. 31]. Під час аналізу конституційної моделі етнополітичної політики Китаю обґрунтовано таку категорію, як закордонна етнополітична політика, шляхом розмежування етнополітичної політики на внутрішню та зовнішню. Відповідно «внутрішньою етнополітичною політикою запропоновано вважати політику, яка проводиться в межах окремої держави на її території, а зовнішньою – політику, яка охоплює відносини з міжнародними організаціями, іншими державами в етнополітичній сфері, містить етнополітичний вплив на них, а також на етноспільноти, які там проживають» [7, с. 141]. Незважаючи на формулювання загального поняття зовнішньої етнополітики як спрямованої на будь-які об'єкти з етнополітичної сфери, які перебувають поза межами держави, це поняття розглядало її вузько, лише як взаємодію з діаспорою держави, яка зберігає свою етнічну ідентичність і лобює інтереси батьківщини в державі проживання. Час інтегрувати ці напрацювання, щоб концептуалізувати загальне розуміння зовнішньої етнополітики держави як теоретичного інструментарію, який може бути застосований для дослідження зовнішньої етнополітики будь-якої держави. Що ж стосується західних досліджень, вони не оперують поняттям зовнішньої етнополітики як такої, а переважно розглядають етнічні аспекти зовнішньої політики держави [8].

Тому метою статті є концептуалізація та обґрунтування поняття зовнішньої етнополітики держави на прикладі України. Відповідно, завданнями – формулювання визначення; розмежування внутрішньої та зовнішньої етнополітик держави. Для реалізації цієї мети та завдань видається доцільним окреслити кілька методологічних моментів. Основним методом дослідження є концептуалізація як процес пізнання, «за допомогою якого нечіткі й неточні конструкції (поняття) та їх складові компоненти визначаються конкретними та точними термінами» [9]. Концептуалізація дає змогу створювати концепти, які, за визначенням Л. Репп, «служать основою когнітивних процесів, даючи нам змогу категоризувати та розпізнавати навколишній світ» [10, с. 216]. Зі свого боку, О. Зайченко пропонує розмежовувати «концепт» і «поняття»: «хоча концепт і поняття мають однакову внутрішню форму за етимологією, у наукових роботах вживаються синонімічно, але концепт принципово відрізняється від поняття своїм статусом вживання» [11, с. 79]. Цей принципово відмінний статус зводиться до того, що концепт є ширшим та об'ємнішим за змістом, ніж поняття, оскільки поєднує більше складників. Не претендуючи на методологічну філігранність, у цьому дослідженні використано поняття зовнішньої етнополітики, а не концепт здебільшого для того, щоб уникнути тавтології як у назві, так і в тексті. Очевидно, що одна зі спроб у межах статті окреслити настільки об'ємний феномен, як зовнішня етнополітика, не може бути досить повною та вичерпною.

Найбільш придатним видається науково-методологічний алгоритм, викладений М. Яковлевим, згідно з яким учені спочатку концептуалізують певне явище, а потім операціоналізують. «Концептуалізація передбачає перетворення якогось часто абстрактного чи багатозначного поняття на щось прикладне», яке потім, на думку дослідника,

«можна практично виміряти, побачити, розібрати на складники, у чому, власне, й полягає суть наступного етапу – операціоналізації» [12, с. 51–52]. Найбільше цікавить перший етап такого алгоритму, який буде реалізовано в цьому дослідженні. Головним завданням концептуалізації зовнішньої етнополітики є забезпечення чіткості категоріально-термінологічного апарату етнополітології та розширення її інструментарію для подальшого й глибшого аналізу етнополітичної сфери буття. В. Котигоренко та М. Панчук слушно вказують на подібну проблему у сфері термінології законодавства, що регулює етнонаціональні відносини в Україні – «означення різними, а в певних випадках некоректними словами та словосполученнями одних і тих самих чи тотожних понять, відсутність або суперечливість дефініцій базових термінів» [13, с. 9].

Концептуалізацію зовнішньої політики слід почати з розмежування її з внутрішньою етнополітикою. Найкраще це зробити на прикладі України, позаяк ми досить добре знаємо її підвалини і ще краще, хоч і суб'єктивно, інтерпретуємо недоліки її політико-правового та інституційного забезпечення. На відміну від більшості сусідніх пострадянських держав Україна уникла такої постколоніальної пастки, як Концепція та/або Стратегія етнонаціональної політики. Такого типу політико-правові документи, цілком і повністю присвячені етнополітиці, були затверджені й досі функціонують у РФ: Концепція національної політики Російської Федерації від 1996 р., а на її основі діє Стратегія державної національної політики Російської Федерації на період до 2025 року, від якої Україна дистанціюється як держави-агресора та колонізатора. Утім, пострадянські концепції етнополітики ніде не були ефективними, але кон'юнктурними, пов'язаними з певною ситуацією або співвідношенням сил у політичній сфері. Ось як характеризує цю тенденцію К. Вітман: «теоретична Концепція не стала орієнтиром для влади у вирішенні етнополітичних проблем і залишилася великою мірою декларативним документом», оскільки етнополітика 90-х «мала навздогінний, фрагментарний характер, спрямований на вирішення вже наявних проблем та конфліктів, з рисами неузгодженості та відірваності від загального етнополітичного контексту» [14, с. 123]. Можна з упевненістю прогнозувати, що в разі затвердження Концепції державної етнонаціональної політики України, її ефективність також була б невисокою, хоча на ухвалення цього документа покладали великі надії щодо вирішення більшості етнонаціональних проблем і викликів, які стояли на той момент перед Україною (проти дія дискримінації, забезпечення прав національних меншин, реабілітація депортованих народів). А ще більше – на формулювання погоджених принципів, мети, цілей, напрямів розвитку етнополітики України, адже її прочитання різними суб'єктами етнополітики (політичними силами, етноспільнотами) суттєво відрізнялося.

Однак головним чинником неприйняття концепції етнонаціональної політики визначено деактуалізацію етнополітичних проблем, зокрема й етнонаціональної сфери загалом, зважаючи на відсутність гострих етнічних конфліктів та стереотип про вроджену толерантність української нації [15, с. 659]. Ще однією перешкодою був брак згоди щодо змісту концепції, побоювання наслідків прийняття, оскільки в процесі аналізу виявлялося, що кожен її проєкт лобіював інтереси однієї з етноспільнот, але дискримінував інші.

Справедливо зазначити, що в усіх цих проєктах концепцій та стратегій розмежування етнополітики на внутрішню й зовнішню не було, хоча згадували окремі елементи зовнішньої етнополітики як-от виклики та способи реагування на них, а також етнополітичні ресурси України. Найперше це стосується української діаспори: задоволення етнокультурних потреб українців, які проживають за межами України,

збереження їх етнічної української ідентичності, заохочення лобювати інтереси України в країнах проживання; залучення закордонних українців до ініціатив з підтримки та формування міжнародного іміджу України; налагодження співпраці з країнами, які приймають українських мігрантів з метою їх захисту; створення умов для збереження зв'язків закордонних українців з Україною [16, с. 71].

Утім, унаслідок тривалого неприйняття ні концепції, ні стратегії державної етнополітики, окремі її питання отримали відповідь у більш вузькоспеціалізованих політико-правових актах або тих, що регулювали інші сфери, дотичні до етнополітичної. Так, у 2004 р. ухвалено Закон України «Про закордонних українців», який запровадив статус закордонного українця з метою збереження зв'язків закордонних українців з Україною. У результаті його ухвалення громадяни інших держав, які мають українське етнічне походження або походять з України, набувши статусу закордонного українця, в Україні можуть скористатися такими самими правами і свободами, як громадяни України. Зокрема, посвідчення закордонного українця дає право здобувати вищу освіту в межах установлених квот на навчання бюджетним коштом; безперешкодно відвідувати Україну (безоплатно отримувати багаторазову візу) чи мігрувати на постійне проживання в Україну [17]. Відомим аналогом у сусідній Польщі є карта поляка, що підтверджує атериторіальну належність особи до польської нації через походження, базове володіння польською мовою, знання та практикування польських традицій і звичаїв. Власники карти поляка мають право на безоплатне навчання та працевлаштування в Польщі, фінансову допомогу й довгострокове проживання в країні.

Так, статус закордонного представника політичної нації є досить поширеним зовнішнім етнополітичним інструментом збереження зв'язку з батьківщиною. Ст. 10 Закону України «Про закордонних українців» чітко визначає, що «задоволення національно-культурних і мовних потреб закордонних українців та захист їхніх прав як національних меншин в інших державах є невід'ємною складовою частиною зовнішньополітичної діяльності України» [18].

Зрозуміло, що цей нормативно-правовий акт, присвячений більше захисту етнокультурних прав закордонних українців, їх інтересів у країнах проживання, збереження зв'язків в Україною, української ідентичності, мови, культури, потребує більш сучасного прочитання – у межах зовнішньої етнополітики з урахуванням викликів російсько-української війни та, як її наслідку, різкого збільшення кількості українців за кордоном. З огляду на це, у 2025 р. внесено зміни до законодавства про громадянство України, які вможливають випадки множинного громадянства: добровільне набуття громадянином України громадянства іншої держави, за певними винятками (громадянство держави-агресора або держави-окупанта), вже не буде підставою для втрати громадянства України. Поширена критика цих законодавчих новацій через начебто суперечність Конституції України, яка ст. 4 закріплює єдине громадянство України. Уточнює цей конституційний принцип ст. 2 Закону України «Про громадянство», яка визначає принцип «єдиного громадянства – громадянства держави Україна, що виключає можливість існування громадянства адміністративно-територіальних одиниць України» [19]. І це теж сфера етнополітики – запобігання сепаратистським відцентровим тенденціям в унітарній державі.

Не заглиблюючись у юридичні деталі набуття та втрати громадянства України, зауважимо, що курс на легалізацію множинного громадянства – це також зовнішньо-етнополітичний інструмент, спрямований на збереження єдності та кількості української нації в умовах її розпорошення внаслідок війни й глобальних міграційних

процесів. Так, досліджуючи окремі складники зовнішньої етнополітики та змістовне наповнення, можна вийти на цілісне розуміння цього поняття. З аналізу проєктів концепцій державної етнополітики, а також теоретичного доробку вітчизняних етнополітологів, присвяченого проблемам напрацювання етнополітики України, випливає, що захист прав та інтересів тієї частини політичної нації, яка з певних причин опинилася і проживає за кордоном, є невід'ємним складником етнополітики держави. Водночас це ж питання є невіддільною частиною зовнішньої політики держави. Так, ми отримали зовнішню етнополітику держави в сегменті перетину етнополітики та зовнішньої політики.

У більшості концепцій етнополітики зовнішній складник фігурував не як визначальний, а як додатковий до внутрішнього. Хоча в деяких визначеннях етнополітики трапляється зовнішній вимір. Так, у проєкті Закону України «Про Концепцію державної етнополітики України» 2005 р. державна етнополітична політика визначається як «органічний складник внутрішньої і зовнішньої політики держави», спрямований на три сфери: задоволення етнокультурних потреб етнічних спільнот, утвердження в суспільстві атмосфери міжетнічної толерантності та зміцнення загальнонаціональної єдності [20]. Саме із цих сфер тоді у 2005 р. походили основні виклики – процеси політизації етнічності в середовищі національних меншин (російської, угорської), зростання рівня ксенофобії та проявів дискримінації, етнополітичний розкол України на Схід та Захід. Тобто визначення внутрішньої етнополітики також є доволі ситуаційними і залежить від завдань, які стоять перед нею на конкретному етапі державотворення. У основних напрямках державної етнополітичної політики присутня сфера зовнішніх зносин, у якій визначено: «сприяння закордонним українцям у збереженні та розвитку етнічної культури, мови, традицій та звичаїв»; заохочення їх до «здійснення функції зв'язної ланки між країнами їх проживання та Україною», а також «заохочення національних меншин України до здійснення функції зв'язної ланки між Україною та їхніми історичними батьківщинами» [20]. Це перші кроки до законодавчого закріплення окремих вимірів зовнішньої етнополітики.

У проєкті закону України «Про затвердження Стратегії державної етнополітичної політики» 2008 р. у сфері зовнішньої політики до вже згаданих аспектів додається співпраця з іноземними державами та міжнародними організаціями «в галузі розроблення та реалізації пов'язаних з етнополітичними відносинами програм наукових досліджень, освіти, культури та інших» і «з метою вдосконалення вітчизняного законодавства, яке регулює сферу етнополітичних відносин, відповідно до міжнародних стандартів» та з урахуванням української специфіки їх запровадження [21].

У проєкті закону України «Про Концепцію державної етнополітичної політики України» 2008 р. державна етнополітична політика України визначається «невід'ємною складовою частиною державної політики, спрямованої на формування і зміцнення демократичної, соціальної, правової держави» [22]. А її метою – сприяння загальнонаціональній консолідації Українського народу. Зовнішньоетнополітичний аспект представлений лише останнім принципом щодо «сприяння задоволенню національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами України, зміцнення їх зв'язків з історичною батьківщиною».

У проєкті концепції від науковців 2010 р. державна етнополітична політика визначається як «невід'ємний складник політики держави, спрямований на регулювання сфери етнополітичних відносин з метою забезпечення гармонійного розвитку

української нації загалом та національних меншин і етнічних груп в Україні» [16, с. 66]. Внутрішньої чи зовнішньою не уточнюється, але з огляду на її наповнення – внутрішньої. Серед нових зовнішньоетнополітичних аспектів – оптимізація міграційної політики (яка теж перебуває на перетині внутрішньої та зовнішньої політик) шляхом ухвалення Концепції державної міграційної політики України та налагодження співпраці з країнами – реципієнтами українських трудових мігрантів для забезпечення їх захисту. Суто зовнішньоетнополітичний складник представлено в проєктах концепцій етнополітики України досить вузько.

Зауважимо, що послуговуємося більш сучасним визначенням «етнополітика», а не пострадянським «етнонаціональна політика». Тож внутрішній вимір етнополітики виявився превалювальним в етнополітиці України, але не внутрішній політиці держави. Ось цитата з однієї з колективних наукових праць, яка ілюструє це твердження: «етнополітика як стратегічно важлива й невід’ємна складова частина політико-правового розвитку та державотворення України не перебувала серед пріоритетних сфер внутрішньої політики» [23, с. 183]. Із часом дедалі очевиднішою стає тенденція, що в сучасному світі зовнішній вимір етнополітики набуває більшого значення й потребує наукової уваги. І саме ефективне використання зовнішньоетнополітичних інструментів дає змогу державі вирішувати внутрішні етнополітичні проблеми та відповідати на виклики, забезпечуючи етнополітичну безпеку та стабільність етнополітичної системи.

Це можна простежити на прикладі України, проаналізувавши Стратегію зовнішньоетнополітичної діяльності України 2021 р. [24]. Стратегія цікава тим, що містить майже весь набір елементів – складників зовнішньої етнополітики поліетнічної держави, яка бере участь у тривалому етнополітичному конфлікті; має у своєму національному складі численні меншини, які є державотворчими націями в сусідніх країнах і, відповідно, невирішені історичні питання та взаємні претензії з ними; зазнає етнотериторіальних домагань, намагається зберегти / відновити територіальну цілісність шляхом деокупації та реінтеграції захоплених територій; захищає права й інтереси представників своєї нації за кордоном і залучає їх до забезпечення інтересів України.

Так, шляхом аналізу та розмежування внутрішньої і зовнішньої етнополітик держави на прикладі України виявлено, що зовнішня етнополітика є продовженням внутрішньої етнополітики, формується в сегменті перетину етнополітики та зовнішньої політики держави. Проведена концептуалізація поняття дає підстави запропонувати загальне визначення. Зовнішня етнополітика – це діяльність держави й інших етнополітичних суб’єктів на міжнародній арені в етнополітичній сфері, спрямована на: налагодження етнополітичних відносин з іншими державами та міжнародними організаціями; атериторіальну консолідацію політичної нації – підтримку її закордонних представників, їх зв’язку з батьківщиною, заохочення до промоції її інтересів; захист етнонаціональних інтересів держави; запобігання й урегулювання етнополітичних конфліктів; забезпечення етнополітичної безпеки; збереження та розвиток національної державності.

Список використаної літератури

1. Шкляр Л. Зовнішньоетнополітичний вимір вітчизняної етнополітики. *Україна дипломатична*. 2004. № 4. С. 143–159.
2. Вітман К. М. Конфліктність етнічності як загроза етнополітичній стабільності держави. *Наукові праці Національного університету Одеська юридична академія*. 2010. № 9. С. 121–128.

3. Вітман К. М. Міжнародна співпраця в етнонаціональній сфері на пострадянському просторі. *Політологічний вісник*. 2013. № 69. С. 456–465.
4. Асланов С. А. Ендогенні та екзогенні механізми стабілізації етнополітичної ситуації в Україні: міжнародно-правові санкції. *Держава і право*. 2014. № 65. С. 362–369.
5. Дністрянський М., Жулканич Б. Порівняльний аналіз етнодемогеографічних процесів у різних групах зарубіжного українства. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2009. № 36. С. 127–138.
6. Явір В. Інтеграція та дезінтеграція держави як виклик для етнонаціональної політики України: за матеріалами наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 7 липня 2021 року. *Вісник НАН України*. 2021. № 9. С. 29–39.
7. Явір В. Конституційна модель етнонаціональної політики Китаю. *Китаєзнавчі дослідження*. 2021. С. 141–152.
8. Moore W. Ethnic Minorities and Foreign Policy. *SAIS Review*. 2002. № 22. P. 77–91.
9. Bhattacharjee A. *Conceptualization*. URL: https://digitalcommons.usf.edu/oa_textbooks/3.
10. Репп Л. Концептуалізація, концепт та лексичні одиниці у лінгвістиці. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. № 70 (2). С. 216–220.
11. Зайченко О. В. Поняття «концепт», його загальна характеристика. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2012. № 24. С. 78–81.
12. Яковлев М. В. (2021). Концептуалізація понять і понятійність концептів: категоріальні проблеми емпіричних досліджень. *Український соціум: соціально-політичний аналіз сучасності та прогноз майбутнього* (с. 51–55). Харків : Право.
13. Котигоренко, В. О., Панчук, М. І. Проблеми термінології законодавства, що регулює етнонаціональні відносини в Україні. *Український соціум*. 2020. № 1. С. 9–40.
14. Вітман К. М. *Етнонаціональна політика постсоціалістичних країн: моделі, особливості, проблеми*. Київ : Логос, 2007. 336 с.
15. Явір В. А. Етнополітика в Україні: політико-правові механізми забезпечення. *Стратегічні пріоритети політико-правового розвитку України в контексті європейської інтеграції* : монографія. Київ : Норма права, 2024. С. 658–708.
16. Кресіна І. О., Лойко Л. І., Явір В. А. Концепція державної етнонаціональної політики України (Проект). *Політичний менеджмент*. 2010. № 2. С. 65–73.
17. Порядок оформлення і видачі посвідчення закордонного українця. *МЗС України*. <https://bit.ly/47XtbvE>.
18. Про закордонних українців : Закон України № 1582-IV, 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-15#Text>.
19. Про громадянство України : Закон України № 2235-III, 2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>.
20. Про Концепцію державної етнонаціональної політики України : проект закону України № 7615, 2005. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=24713
21. Про затвердження Стратегії державної етнонаціональної політики : проект закону України № 3106, 2008. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=33206.
22. Про Концепцію державної етнонаціональної політики : проект закону України № 3581, 2008. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=34110.
23. Правові засади державної етнонаціональної політики в Україні: монографія / Кресіна І. О., Коваленко А. А., Лойко Л. І., Стойко О. М., Явір В. А., Вітман К. М., Кіссе А. І., Асланов С. А., Грицяк Д. І., Голденштейн К. О. Київ : Логос, 2011. 400 с.
24. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України : Указ Президента України № 448/2021, 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/2021#n5>.

FOREIGN ETHNOPOLICY OF THE STATE: CONCEPTUALIZATION OF THE NOTION (THE CASE OF UKRAINE)

Vira Yavir

*V. M. Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine,
Department of Constitutional and Municipal Law,
St. Triochsvyatitelska, 4, 01001, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-1854-5012>*

The article is devoted to the conceptualization of the notion of foreign ethnopolitics of the state, using Ukraine's ethnopolitics as a case study. This conceptual framework may further be applied to the study of foreign ethnopolitics of any multiethnic state. The main purpose of conceptualizing foreign ethnopolitics is to ensure clarity of the categorical and terminological apparatus of ethnopolitics and to expand its analytical toolkit for a deeper and more detailed examination of the ethnopolitical dimension of social and political life.

In the contemporary world, the foreign dimension of ethnopolitics is gaining increasing importance, as the effective use of foreign policy instruments enables states to address domestic ethnopolitical problems and respond to challenges, thereby ensuring ethnopolitical security and the stability of the ethnopolitical system.

Through the analysis and differentiation of the domestic and foreign ethnopolitics of the state, based on the example of Ukraine's ethnopolitics, it has been identified that foreign ethnopolitics constitutes an extension of domestic ethnopolitics and emerges at the intersection of ethnopolitics and foreign policy. It is proposed to define foreign ethnopolitics as the activity of the state and other ethnopolitical actors in the international arena within the ethnopolitical sphere, aimed at: establishing ethnopolitical relations with other states and international organizations; extra-territorial consolidation of the political nation – supporting its representatives abroad, maintaining their connection with the homeland, and encouraging the promotion of its interests; protecting the ethnopolitical interests of the state; preventing and resolving ethnopolitical conflicts; ensuring ethnopolitical security; preserving and developing national statehood.

Key words: domestic ethnopolitics, foreign ethnopolitics, Ukraine, national minorities, consolidation, European integration, ethnopolitical conflict, ethnopolitical security.

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 18.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025